

Licht het anker!

Bij het testen van beweringen is het verstandig om naar ontkrachtend bewijs te zoeken in plaats van naar bevestigend bewijs. Dat was de kernboodschap van het artikel 'Licht in de tunnel' (*Accountant, september 2011*). Maar zoeken naar ontkrachtend bewijs wordt moeilijker door de zogenaamde *anchoring bias* of verankeringsfout.

TEKST LUC QUADACKERS* | BEELD CORBIS

Verankeringsfouten worden vaak genoemd als fouten waarmee accountants rekening moeten houden. Maar wat is een verankeringsfout precies en wat kunnen we eraan doen?

Neem de laatste drie cijfers van uw bankrekeningnummer en zet daar het cijfer 1 voor. U krijgt dan vier cijfers. Interpreteer die cijfers als een jaartal en schat vervolgens het jaartal in dat het Paleis op de Dam is gebouwd. Ligt dat jaartal volgens u onder of boven het getal dat is gebaseerd op uw rekeningnummer? En wat is uw beste schatting van het bouwjaar? Velen zullen beweren dat het aangepaste rekeningnummer totaal onbelangrijk is voor het schatten van het jaartal. Niets is echter minder waar. Als u aangepaste rekeningnummer hoger uitvalt, zult u gemiddeld genomen een hoger bouwjaar noemen dan wanneer het anker lager ligt. Dat verschijnsel wordt aangeduid als een verankeringsfout. Als het beschikbare anker van gelijke soort is als de inschatting die vervolgens moet worden gemaakt, bijvoorbeeld het noemen van huizenprijzen bij onderhandelingen met een makelaar, dan zijn de ankereffecten nog sterker. Het bouwjaar van het Paleis op de Dam is overigens 1648.

'DE ACCOUNTANT KRIJGT PER DEFINITIE TE MAKEN MET ANKERS. DENK MAAR AAN DE CIJFERS DIE DE CLIËNT AANREIKT TER VERIFICATIE.'

CONTROLEPROGRAMMA

De accountant krijgt per definitie te maken met ankers. Denk maar aan de cijfers die de cliënt aanreikt ter verificatie.

Maar ook als de accountant vorig jaar een goed opgezet controleprogramma heeft gehanteerd, dan kan dat als uitgangspunt dienen voor de controle van dit jaar. De accountant zal echter wel de nodige aanpassingen moeten doen op basis van de wijzigingen die tijdens het jaar hebben plaatsgevonden.

DRIE GROEPEN

In een studie uit 1988 van Arnold Wright, getiteld 'The impact of prior working papers on auditor evidential planning judgments', werd onderzocht hoe de effectiviteit en efficiëntie van de accountantscontrole kan worden geoptimaliseerd door gebruik te maken van de positieve effecten van verankering en door het vermijden van de negatieve effecten. In het experiment moest een specifieke planning voor een werkprogramma worden gemaakt. De eerste groep deelnemers kreeg daarvoor alle dossiers van de vorige controle en de informatie van het te controleren jaar ter inzage. De tweede groep ontving alleen informatie over het lopende jaar. De derde groep kreeg een samenvatting van de dossiers van het voorgaande jaar en de gegevens van het te controleren jaar. De casus was zo opgezet dat de wijzigingen bij de cliënt in het te controleren jaar het nodig maakte dat extra werkzaamheden moesten worden verricht ten opzichte van de voorafgaande controle.

De uitkomsten van het experiment lieten zien dat de groep die de volledige informatie uit het voorgaande jaar beschikbaar had minder efficiënt te werk ging (men verankerde te veel). De groep met de samenvatting

RAD VAN FORTUIN

In een beroemd experiment uit 1974 van de psychologen Amos Tversky en Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman werd aan deelnemers gevraagd om in te schatten welk percentage van de landen in Afrika lid was van de Verenigde Naties. Als uitgangspunt voor de inschatting kreeg iedere deelnemer een getal dat voortvloeide uit het draaien aan een rad van fortuin met honderd cijfers. De deelnemers zagen hoe dat getal aan het rad werd gedraaid. Vervolgens moesten ze aangeven of het percentage Afrikaanse landen in de Verenigde Naties boven of onder dat getal lag en hoe groot het percentage exact was. De inschattingen werden significant beïnvloed door het cijfer dat door het rad van fortuin werd bepaald, ook al was dat cijfer totaal irrelevant.

van de dossiers uit het voorgaande jaar was het meest effectief en efficiënt. En de groep met alleen de informatie van het lopende jaar presteerde het slechtst. Kortom, volledig opnieuw beginnen met de accountantscontrole leidt niet tot de beste controle. En het volledig steunen op de controle van vorig jaar ook niet.

ERVARING

De hamvraag is natuurlijk: hoe kunnen we verankeringfouten verminderen? Helaas is de verankeringfout een moeilijk weg te werken beslisfout. Het is interessant om te weten dat ankereffecten blijven bestaan als deelnemers aan experimenten worden beloofd voor correcte antwoorden en zelfs als expliciet wordt aangegeven dat de verstrekte ankers totaal onbeduidend zijn voor de te nemen beslissing. Maar gelukkig blijkt ervaring van accountants en bekendheid met de taak een gunstige invloed te

**'ERVARING VAN ACCOUNTANTS
BLIJKT DE NEGATIEVE ANKER-
EFFECTEN TE VERMINDEREN.'**

MANAGEMENTFRAUDE

In een studie uit 1981 vroegen de accounting-onderzoekers Edward Joyce en Gary Biddle aan twee groepen accountants om een algemene inschatting te maken van de kans op aanwezigheid van managementfraude. Aan de eerste groep accountants werd gevraagd of die kans groter of kleiner was dan tien op duizend cliënten. Aan de tweede groep accountants werd gevraagd of de kans groter of kleiner was dan tweehonderd op duizend cliënten. Vervolgens werd de accountants gevraagd een precieze schatting te geven van de kans op managementfraude. Ondanks het feit dat de initiële waarde die werd meegegeven niet van belang is voor de schatting werd de uiteindelijke schatting significant beïnvloed door het gegeven anker. Ook in andere situaties blijkt de verankeringfout bij accountants op te treden.

hebben en de negatieve ankereffecten te verminderen. Het is dus belangrijk om ervaren auditors te betrekken in beslissingen. En net als bij andere typen beslisfouten is het bewust zijn van het optreden van de fouten essentieel voor het verminderen ervan. Wees u dus bewust van het fenomeen en evalueer hoe hier op kan worden ingespeeld. □

Dit is de vierde van een serie bijdragen over professioneel-kritisch gedrag en (psychologische) valkuilen bij de accountantscontrole. Zie ook Accountant van september 2011, mei 2011 en 'de Accountant' van november 2010.

Noot

*Luc Quadackers is eigenaar van Margila en als onderzoeker verbonden aan het Amsterdam Research Center in Accounting (ARCA) van de Vrije Universiteit Amsterdam.

**Meer op
Accountant.nl/
Vaktechniek**